

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības kopīgās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 21/02)

Ziņotājs: **HENCKS kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pilsoniskās sabiedrības kopīgās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 6. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 146 balsīm par, 5 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Ilgtspējīgas attīstības jomā risināmās problēmas, ko papildina publisko finanšu krīze, ir pietiekami nopietnas, lai pilsoniskā sabiedrība mobilizētos politikas veidotāju atbalstam, palīdzētu īstenot nepieciešamās ekonomiskās un sabiedriskās pārmaiņas, kā arī sekmētu publisko finanšu stabilitātes atjaunošanu.

1.2. Politisko lēmumu efektivitāte ir atkarīga ne tikai no zinātniskiem apsvērumiem, bet arī no tā, cik lielā mērā tos atbalsta pilsoniskā sabiedrība. Tāpēc tā cieši jāiesaista ilgtspējīgas attīstības politikas īstenošanas visos posmos, pamatojoties uz galīgo lēmumu un pieņemto saistību iespējami lielāku pārredzamību.

1.3. Lai pilsoniskās sabiedrības līdzdalība tālejošas ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādē būtu efektīva un nekļūtu par populistisku instrumentu, šai līdzdalībai jābūt strukturētai.

1.4. Ņemot vērā turpmāk minētās pārdomas un ierosinājumus, EESK prasa iekļaut sabiedrības līdzdalību un zināšanu apmaiņu ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pārskatīšanā 2011. gadā, izmantojot rīcības plānu, finansiālus stimulus, kā arī publicējot pilsoniskās sabiedrības kopējo iniciatīvu paraugprakses piemērus.

1.5. Turklāt EESK uzskata, ka ES stratēģijā 2020. gadam liela uzmanība jāvelta ilgtspējīgai attīstībai.

2. Pašiniciatīvas atzinuma mērķis.

2.1. "Mēs neesam mantojuši pasauli no mūsu vecākiem, mēs to esam aizņēmušies no mūsu bērniem". Šī Kanādas haidu cilts

indiāņu atziņa lieliski raksturo pašreizējai paaudzei izvirzīto uzdevumu, proti, mainīt mūsu dzīvesveidu un noteikt jaunas iespējas efektīvai, sociāli taisnīgai un ekoloģiski ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai, kas nodrošinātu bagātību taisnīgu sadali un pienācīgu dzīves apstākļus visiem iedzīvotājiem.

2.2. Dažu pārmaiņu īstenošanai ir vajadzīgas lejupejas iniciatīvas, piemēram, normatīvie akti, publiskā un/vai privātā sektora ieguldījumu programmas u. c. Citām savukārt – augšupējas iniciatīvas, kuras ierosinājuši iedzīvotāji, apzinoties individuālā ieguldījuma nozīmīgumu. Individuālais ieguldījums izpaužas, piemēram, mainot ieradumus un patēriņa modeļus, atbalstot vai iesaistoties pašvaldību iniciatīvās un pasākumos ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.

2.3. Valstu valdībām un Savienībai jāatzīst, ka šīs augšupējās iniciatīvas ir vajadzīgas ne tikai, lai panāktu ekonomikas ilgtspēju, bet arī lai sasniegtu mērķus, ko politiskās iestādes izvirzījušas ilgtspējīgas attīstības jomā. ES līmeņa iniciatīva, piemēram, publicējot iedzīvotāju un pašvaldību saistību un iniciatīvu īstenošanas paraugpraksi ilgtspējīgas attīstības jomā, neapšaubāmi varētu sniegt lielu pievienoto vērtību.

2.4. Šā atzinuma mērķis ir izstrādāt ieteikumus par to, kādā veidā Eiropa varētu sekmēt institucionālo struktūru, uzņēmumu, arodbiedrību, NVO, citu pilsoniskās sabiedrības apvienību vai dalībnieku kopējās iniciatīvas un to efektivitāti, lai gūtu panākumus ilgtspējīgas attīstības jomā.

2.5. Šajā atzinumā EESK pauž viedokli par iespējām sekmēt pilsoniskās sabiedrības aktīvāku ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības jomā un par pamatstrukturām, kas Eiropai būtu jāizveido, lai atbalstītu un maksimāli palielinātu minēto iniciatīvu efektivitāti.

3. Pilsoniskās sabiedrības uzdevums: būt par ilgtspējīgas attīstības veicināšanas virzītājspēku.

3.1. Šobrīd daudz tiek runāts par klimata pārmaiņām, kas neapšaubāmi rada apdraudējumu, kam nākotnē var būt katastrofālas sekas. Tomēr tā nav vienīgā parādība, kas kavē mūsu sabiedrības ilgtspējīgu attīstību. Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, atmežošana, augsnes degradācija, toksiskie atkritumi, smagie metāli, organiskie piesārņotāji, nekontrolēta urbanizācija, sociālā nevienlīdzība un netaisnība u. c. arī rada cilvēcei lielas problēmas.

3.2. Lai panāktu ekoloģiski un sociāli ilgtspējīgu dzīvesveidu, turpmāk ir jāpārvar attieksme, kuras būtība ir panākt arvien lielāku izaugsmi, kas nav ilgtspējīga, un jāpāriet no pārmērīga patēriņa un resursu nelietderīgas izmantošanas laikmeta uz labklājības laikmetu, kurā galvenā uzmanība veltīta sabiedrības un sociālajai attīstībai. Kā norādīja Francijas Ekonomikas, sociālo lietu un vides padome, ir svarīgi ņemt vērā *cilvēku kā bioloģisku un sociālu būtni, kā personu ar tai raksturīgajām dabiskajām un kultūras iezīmēm.*

3.3. Tomēr ne pārāk ilgtspējīga attieksme ir raksturīga ne tikai mūsdienās. Cilvēka attieksme pret vidi vienmēr ir bijusi "nepietiekami ilgtspējīga". Mainījies ir tikai ražošanas un patēriņa modeļu izraisītās ekosistēmu degradācijas apmērs un ātrums.

3.4. Turklāt mūsdienās zinātnes atziņas (relatīvas) par ekosistēmu darbību ļauj pamatot un izprast situācijas nopietnību, kā arī norādīt uz daudziem sabiedrības ieradumiem, kas nav ilgtspējīgi. Tomēr šķiet, ka ar pamatotiem brīdinājumiem vien nepietiek, lai sabiedrība pietiekamā mērā apzinātos savu rīcību un mainītu ieradumus, lai tie būtu ilgtspējīgāki un sociāli atbildīgāki.

3.5. Sākotnēji ilgtspējīgas attīstības jēdzienu attiecināja galvenokārt uz dabas resursiem (izrakteņu kurināmā resursu izsīkšana) un piesārņojumu (stratosfēras ozona slāņa noārdīšana), izstrādājot kaitīgo vielu emisijas standartus un resursu ieguves robežvērtības. Vēlāk to paplašināja, iekļaujot tajā ar ekonomikas izaugsmi un sociālo kohēziju saistītās problēmas. Līdz ar to ilgtspējīga attīstība ietver mērķi panākt sabiedrības tainīgu attīstību, tostarp nabadzības apkarošanu, un nodrošināt nākamajām paaudzēm nepiesārņotu, bagātīgu un daudzveidīgu vidi.

3.6. Gadu gaitā ilgtspējīgas attīstības koncepcija ir kļuvusi vispārpieņemta. Sākumā par ekosistēmām interesējās tikai rietumu pasaulē izveidotās vides aizsardzības kustības. Tagad

dabas aizsardzības tematikai, kurā iekļauta arī ilgtspējīga attīstība, pievērsušās visas politiskās partijas.

3.7. Jāatzīmē, ka pilsoniskā sabiedrība nav bijusi neaktīva. Daudzi iedzīvotāji individuāli vai kopīgu pasākumu ietvaros iesaistījušies ilgtspējīgāka dzīvesveida veicināšanā. Minēsim šādus piemērus:

— darbavietā darba devēji un darba ņēmēji cenšas patērēt mazāk enerģijas, samazināt atkritumu apjomu un izstrādāt ilgtspējīgākas ražošanas metodes;

— vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā tirgotāji sadarbojas ar klientiem, lai noskaidrotu, kā efektīvāk popularizēt ilgtspējīgākus ražojumus;

— ģimenēs iedzīvotāji veic pasākumus, lai palielinātu mājokļu energoefektivitāti, novērstu resursu nelietderīgu izmantošanu, samazinātu ūdens patēriņu un veicinātu atkritumu pārstrādi

— atsevišķu dalībvalstu izglītības sistēmās bērniem jau no pirmajiem skolas gadiem skaidro vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības jautājumus.

3.8. Arī reģionālajā līmenī ir izveidotas nozaru organizācijas vai apvienības, vai iedzīvotāju grupas, lai apspriestu ilgtspējīgas attīstības jautājumus, sniegtu atzinumus un veiktu pasākumus.

3.9. Neraugoties uz nesen Kopenhāgenā notikušās ANO Klimata pārmaiņu konferences plašu atspoguļošanu plašsaziņas līdzekļos, interese par ilgtspējīgu attīstību tomēr krasi samazinās. Tas izskaidrojams ar to, ka klimata pārmaiņu seku apkarošana, kas ir tikai viens (kaut arī būtisks) no ilgtspējīgas attīstības aspektiem, dažkārt aizēno citas svarīgas jomas. Iedzīvotāju vilšanos, kuri cerēja uz politiskās varas oficiālām saistībām, papildina zināms skepticisms attiecībā uz reālo apdraudējumu saistībā ar klimata pārmaiņām. Šādu skeptisku attieksmi pauž daži zinātnieki un politiķi, kuri apšauba situācijas nopietnību, mazinot tādējādi interesi un paplašinot opozīcijas kustību.

3.10. Kopenhāgenas konferencei adresētā EESK 2009. gada 23. novembra rezolūcija "Atpakaļceļa nav" iegūst jaunu nozīmi un uzrunā visus pilsoniskās sabiedrības dalībniekus: uzņēmumus, arodbiedrības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Visiem ir jāiesaistās centienos mazināt klimata pārmaiņu ietekmi un pielāgoties tām.

3.11. Tā kā Kopenhāgenas konference nedeva gaidītos rezultātus un ņemot vērā iespējamo vienaldzības palielināšanos, pilsoniskā sabiedrība vairāk kā jebkad tiek aicināta mobilizēties. Kā ierosināja EESK, pilsoniskajai sabiedrībai ir jāpanāk, lai Eiropas Savienība neļautos kārdinājumam un neizmantotu Kopenhāgenas neveiksmi kā aizbildinājumu, sašaurinot savus mērķus vai mazinot savu apņemšanos, un lai tā pastiprinātu pasākumus un veidotu tādu attīstības modeli, ko raksturo zema oglekļa savienojumu emisija un dabas resursu saglabāšana un kurā konkurētspējas pamatā ir spēja saskaņot jauninājumus, ienesīgus ieguldījumus un cilvēkkapitālu.

3.12. Vides, ekonomikas, sociālās un kultūras jomas savstarpējā saikne ir nenoliedzama. Tāpēc ir vajadzīga starpnozaru pieeja, kas apvieno dalībniekus ar dažādām interesēm un kompetenci, kuru uzdevums ir pārvarēt institucionālos un nozaru šķēršļus un apvienot zināšanas un pieredzi. Nedrīkst pieļaut, ka dažādas sabiedrības grupas neitralizē viena otru un ka lēmumu pieņem vislabāk organizēti vēlētie pārstāvji vai interešu grupas.

3.13. Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas šajā jautājumā var būt reāls politiska lēmuma virzītājspēks. Pilsoniskajai sabiedrībai ir iespējas apvienot politikas veidotājus un lēmējus, veicināt visu sabiedrības grupu izpratni par nepieciešamību mainīt ieradumus, patēriņa un ražošanas modeļus, kā arī izstrādāt tālejošas iniciatīvas un darbības.

4. Publiskas debates par ilgtspējīgu attīstību — vēstures apskats.

4.1. Organizētas pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu rezultātā ANO vispasaules Vides un attīstības konferences (UNCED), kas notika 1992. gadā Riodežaneiro, deklarācijā pirmo reizi oficiāli ir minēts, ka pilsoniskā sabiedrība jāiesaista ilgtspējīgas attīstības jautājumu apspriešanā. Viens no deklarācijā minētajiem 27 principiem, kas jāpiemēro ilgtspējīgas attīstības jomā, ir šāds: "sabiedrība jāiesaista lēmumu pieņemšanā" un "sievietēm, jauniešiem, vietējām kopienām un mazākumtautībām ir aktīvāk jāiesaistās šo jautājumu risināšanā".

4.2. "Programmas 21" (Riodežaneiro sammitā izstrādātā ilgtspējīgas attīstības programma) 28. pantā vietējās pašvaldības aicinātas iekļaut savās rīcības programmās ilgtspējīgas attīstības jautājumus, paredzot "konsultēšanos ar iedzīvotājiem".

4.3. Tādējādi tika atzīts, ka ir svarīgi iesaistīt pilsonisko sabiedrību publisko iniciatīvu ietekmes novērtēšanas procesā, mērķu un atbildības noteikšanā ilgtspējīgas attīstības jomā. Līdz ar to visas iesaistītās puses (protams, viena no tām –

nākamā paaudze – nebūs pārstāvēta) tādā vai citādā veidā ir cieši jāiesaista projektu izstrādē un īstenošanā.

4.4. Tādēļ nevalstiskās organizācijas, uzņēmumi, arodbiedrības, reģionālās un vietējās pašvaldības, kā arī citas apvienību struktūras vēlas piedalīties debatēs līdzās institucionālajiem un politiskajiem dalībniekiem. Tās ir ierosinājušas daudzus pasākumus, iniciatīvas un izstrādājušas ieteikumus, lai veicinātu ilgtspējīgu ieradumus.

5. Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas.

5.1. EESK – organizētas pilsoniskās sabiedrības institucionālais pārstāvis Eiropas Savienības līmenī – jau vairākus gadus pievērsies ilgtspējīgas attīstības tematikai un 2006. gadā izveidoja Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centru. Tā mērķis ir veicināt pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādē, kurā būtu saskaņotas vides, ekonomiskās un sociālās prasības. EESK jau izstrādājusi vairākus atzinumus un ieteikumus par būtiskiem ilgtspējas jautājumiem un turpinās ierosināt praktiskus risinājumus kā piemēram atzinumā par tematu "Veidot ilgtspējīgu ekonomiku, veicot izmaiņas mūsu patēriņa modeli" (INT 497).

5.2. Tomēr jāsecina, ka institucionālajiem un politiskajiem dalībniekiem salīdzinājumā ar pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem joprojām ir noteicošā loma. Daudzas iniciatīvas, kas šķietami paredzētas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, vairāk pakļautas vienas vai otras grupas politiskajām, finansiālajām vai ideoloģiskajām interesēm, nevis vides mērķiem. Līdz ar to ilgtspējīgas attīstības jautājums var kļūt par lobēšanas grupu instrumentu, ko izmanto mērķiem, kas dažkārt ir ļoti atālināti no sākotnējās tematikas.

5.3. Taču ne vienmēr izdodas iesaistīt visus dalībniekus. Nereti kāda pilsoniskās sabiedrības daļa sāk rīkoties tikai tad, kad problēma jārisina neatliekami, savukārt "nesteidzamās" situācijās darbības lauks ir brīvs lobēšanas un opozīcijas grupām.

5.4. Tātad ir jāiet tālāk par vienkāršiem informācijas pasākumiem un jāatrod līdzekļi, kā panākt līdzdalības demokrātiju, kurā koordinācijas struktūrām ir saikne ar visiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem un tās nodrošina pārstāvību un aktīvu darbību ilgtermiņā, ievērojot vides, sociālo un ekonomisko prasību saskaņotību vietējā un pasaules mēroga pasākumos. Papildus pasaules mēroga pasākumiem šajā jomā ir svarīgi veicināt arī vietējā līmeņa iniciatīvas un iesaistīt tajās pilsonisko sabiedrību. Šāda pieeja ir vispiemērotākā, lai panāktu, ka visi, kuru interesēs šie pasākumi paredzēti, tos atbalstītu.

6. Reprezentatīva un ilgtermiņā aktīva pilsoniskā sabiedrība.

6.1. Lai nodrošinātu iedzīvotāju līdzdalību debatēs un lēmumu pieņemšanas procesā, Eiropas Savienības daudzlīmeņu pārvaldības praksē nav vēlams izmantot vienīgi demokrātiski ievēlētās pārstāvības iestādes.

6.2. Orhūsas konvencijā, par ko panākta vienošanās Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas ekonomikas komisijā (UNECE), ir norādīti principi iedzīvotāju reālai līdzdalībai ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā. Tajā iekļautas tiesības uz informācijas pieejamību, iedzīvotāju līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā un tiesības vērsties tiesā saistībā ar vides jautājumiem.

6.3. Orhūsas konvencijā cita starpā noteikts, ka katrai pašvaldībai jāsniedz tās rīcībā esošā informācija par vides jautājumiem jebkurai personai, kas to pieprasa, neprasot šai personai ne apliecināt savu identitāti, ne pamatot pieprasījuma iemeslus. Atzinumā par Direktīvu 2003/4/EK Komiteja kritiski vērtēja, ka transponēšana Kopienas tiesībās atsevišķos aspektos nebija atbilstīga minētās konvencijas noteikumiem, tostarp attiecībā uz jēdzienu "kvalificēta struktūrvienība", kas tiesīga piekļūt informācijai. EESK uzskata, ka minēto direktīvu nepieciešams pārskatīt. Komiteja arī izsaka nožēlu, ka ES līmenī nav minētās konvencijas piemērošanas rezultātu apkopojuma, lai gan valstīm, kas ir ratificējušas konvenciju, ir pienākums izstrādāt ziņojumu par tās īstenošanu.

6.4. Vispirms ir jānosaka iedzīvotāju mērķa grupas līdzdalībai ilgtspējīgas attīstības politikas noteikšanā un izstrādē. Šajā posmā ir jālemj par brīvprātīgo iesaistīšanas procedūrām, jāizvirza konkrēti mērķi, kā arī jānosaka metodes, novērtēšanas un rezultātu izplatīšanas procedūras.

6.5. Tā kā ilgtspējīga attīstība tieši skar visus iedzīvotājus bez izņēmuma, to pārstāvību var panākt tikai tad, ja tajā ietverts plašs sociālo un demogrāfisko iezīmju spektrs un kompetences un viedokļu liela dažādība.

6.6. Tādēļ ir svarīgi apzināt problēmas un izvirzīt konkrētus prioritārus mērķus īstermiņā un vidējā termiņā, ņemot vērā problēmu sociālās un kultūras dimensijas, kurām vajadzētu būt tuvām iedzīvotāju reālajām interesēm. Tas nozīmē, ka jānosaka problēmu prioritāte un tās jārisina atbilstīgi prioritātes līmenim, problēmu seku un kaitējuma apmēram, kā arī ar to atrisināšanu saistītajām izmaksām.

6.7. Iedzīvotājiem līdzdalība jāuztver kā atbildības veidošana, t.i., viņi jāiesaista iniciatīvās jau agrīnā posmā, sākot ar stratēģijas un projektu izstrādi, un viņiem aktīvi jāiesaistās katrā procesa posmā.

6.8. Katrā diskusiju un saskaņotu risinājumu meklējumu posmā vajadzētu iecelt vietējā, reģionālajā un valstu līmenī personu — "ilgtspējīgas attīstības koordinatoru", kam ir pieredze debašu vadīšanā un kas ir neatkarīgs no jebkādas lobiju grupas. Šās personas pienākums būtu informēt, motivēt un uzaicināt uz debatēm ikvienu iedzīvotāju, kas ir ieinteresēts un vēlas tajās piedalīties. Tai būtu jānodrošina pasākumu centrālā koordinēšana, vienlaikus raugoties, lai visi viedokļi tiktu uzklauti un lai visiem dalībniekiem būtu iespēja piedalīties debatēs, nepieļaujot ļaunprātīgu izmantošanu.

6.9. Koordinatoram jāuzņemas arī starpnieka loma un pārstāvības funkcija publiskajā telpā un attiecībās ar plašsaziņas līdzekļiem, lai paustu ilgtspējīgas attīstības atbalstītāju viedokli, nodrošinātu pareizu informāciju un nepieļautu, ka prese nedalīti monopolizē sabiedrības uzmanību. Turklāt debašu vadītājam vajadzētu cieši sadarboties ar izglītības iestāžu atbildīgajām personām, lai veicinātu izpratni par ilgtspējīgu attīstību jau no pašas bērnības.

6.10. Lai rosinātu iespējami lielāku iedzīvotāju skaitu aktīvi piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā saistībā ar ilgtspējīgu attīstību, ir jāizvērtē un jānovērs iemesli, kuru dēļ lielai sabiedrības daļai ir svārstīga un pasīva attieksme.

7. Novērst šķēršļus pilsoniskās sabiedrības aktīvai līdzdalībai.

7.1. Pasākumi ekosistēmu degradācijas novēršanai un dzīvesveida maiņas veicināšanai pašreiz ir iekļauti ilgtermiņa plānos, un tie nav īstermiņa realitāte. Šie mērķi pārāk bieži tiek uzlūkoti kā vides problēmas, kuru attīstība līdz katastrofālām sekām ir lēna — pagaidām šī attīstība nav manāma, bet ar laiku tās sekas būs dramatiskas. Tas ir "utilitārs" redzējums, kurā vides jautājumu izpratne aprobežojas ar ikdienu un redzamām sekām un kaitējumiem, atstājot novārtā iespējamo risku, kas pagaidām nav pamanāms vai apstiprināts.

7.2. Lai ikviens iedzīvotājs saprastu, kāpēc ir svarīgi mainīt ieradumus, viņi ir jāinformē un viņiem saprotami jāizskaidro šie iemesli, nelietojot specializētus un sarežģītus terminus. Tomēr nedrīkst arī izmantot tukšus saukļus un aizstāt zinātniskus apsvērumus ar emocijām.

7.3. Efektīvāka saziņa, izmantojot dažādus saziņas līdzekļus un paužot skaidrus un saprotamus vēstījumus, neapšaubāmi ļautu iedzīvotājiem labāk izprast problēmas, ar kurām tiem jāskaras, un apzināties veicamos pasākumus.

7.4. Turklāt vēstījumiem jābūt objektīviem. Iedzīvotāju apgrūtināšana ar skaitļiem, ko piedāvā kā neapstrīdamu patiesību, lai gan tie ir maz ticami, rada pretēju rezultātu iecerētajam, piemēram, bijušā ASV viceprezidenta apgalvojums, ka pēc pieciem gadiem Arktikā vasaras mēnešos vairs nebūs ledus. Šādi apgalvojumi rada neuzticēšanos politikas veidotājiem un vienaldzību pret reālajām problēmām.

7.5. Pārspīlētas prognozes par tūlītējam un nenovēršamām katastrofām rada hronisku bailu atmosfēru, kas ir par iemeslu egocentrismam un attaisno NIMBY (*not in my backyard*) attieksmi, kam ir negatīvas sekas uz sociālo kohēziju un ilgtspējīgu attīstību. Vietējās iniciatīvas pret vēja spēkstaciju uzstādīšanu, jo tās bojā dabas skatu, vai nekontrolēta atkritumu sadzīvināšana, lai nemaksātu nodevu par atkritumu izvešanu, ir spilgti piemēri, kas raksturo šo norobežošanu.

7.6. Šī vienaldzība ir nopietna problēma: pat ja sekas, iespējams, nav tik dramatiskas, kā daži cenšas to apgalvot, tomēr ir problēmas, kurām steidzami jārod risinājums. Saskaņā ar piesardzības principu ir vēlams reaģēt uz potenciāli bīstamām situācijām, negaidot, ka šis apdraudējums tiks zinātniski apstiprināts.

7.7. Jāraugās, lai iedzīvotāju līdzdalības rezultāti un panākumi tiktu dokumentēti un izplatīti ne tikai speciālistu vidū, neaizmirstot, ka paraugprakses piemēri ir labākais veids, kā kopīgi izmantot panākto progresu.

7.8. Lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību ilgtermiņā, ir jānorāda un jāpublisko iedzīvotāju ierosinātie priekšlikumi, kas ir īstenoti praksē, pat ja tie īstenoti tikai daļēji.

7.9. Jāveic intensīvs darbs, lai noskaidrotu metodes, ar kurām būtu iespējams mainīt cilvēku ieradumus. Ļoti noderīgs instruments neapšaubāmi ir ilgtspējīgas attīstības iekļaušana valstu izglītības sistēmās, lai jau no pašas bērnības veicinātu bērnu izpratni par šiem jautājumiem. Šajā nolūkā EESK sāka debates par iespēju izveidot Eiropas tīklu, kurā būtu apvienoti valstu forumi izglītošanai un apmācībai tīras enerģijas jomā.

8. Pasākumu novērtējums.

8.1. Dalībnieku daudzveidība nozīmē pasākumu formas un satura daudzveidību. Tos nevar salīdzināt un noteikt kopēju atsauci. Tādēļ ir vajadzīgs regulārs ilgtspējīgas attīstības veicināšanas pasākumu novērtējums.

8.2. Turklāt saistībā ar ilgtspējīgas attīstības instrumentālizāciju un dažkārt pārāk stingriem noteikumiem ir jāveic pastāvīgs novērtējums, kura pamatā ir projektu īstenošanas rādītāji.

9. Novērtēšanas rādītāji.

9.1. Saskaņā ar rīcības programmu, kas pieņemta 1992. gadā Riodežaneiro, valstīm jāizveido kopīga uzraudzības un novērtēšanas sistēma attiecībā uz sasniegumiem ilgtspējīgas attīstības jomā kopumā un jo īpaši — ietējo programmu īstenošanu. Valstīm arī jāizstrādā vispārpieņemti ekonomiskie, sociālie un vides rādītāji, kas būtu par pamatu lēmumu pieņemšanai visos līmeņos. Šiem rādītājiem jābūt saskaņotiem un tiem jāatspoguļo trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas.

9.2. Novērtēšanas pamatā ir situācijas apraksts, analīze un ieteikumi. Tās uzdevums ir novērtēt politikas, programmas vai pasākuma efektivitāti. Tomēr jāatzīst, ka bieži vien ir grūti novērtēt vides, humāno un sociālo dimensiju. Neraugoties uz grūtībām, tas tomēr ir jāveic, jo, balstoties uz IKP, kas līdz šim bija galvenais labklājības un dzīves kvalitātes rādītājs, politiķi var pieņemt lēmumus, kas kavē sociālo kohēziju un kaitē videi, un atstāt novārtā nākamo paaudžu vajadzības⁽¹⁾.

9.3. Novērtējot ilgtspējīgu attīstību, jānovērtē šādas divas pamattendences: pirmkārt, absorbcijas spēju un, otrkārt, sabiedrības pārvaldības attīstība.

9.4. Nesen izstrādātajā atzinumā (CESE 647/2010 "IKP un ne tikai. Progresā novērtējums mainīgā pasaulē", ziņotājs — *Josef Zbořil* kgs) EESK pauž atbalstu Komisijas centieniem panākt, lai valstis savos pārskatos iekļautu arī vides un sociālos rādītājus. Paredzams, ka 2010. gada sākumā tiks ierosināts tiesiskais regulējums vides pārskatu jomā. Sociālie rādītāji, ko valstis jau iekļāvušas savos pārskatos, pašreiz vēl netiek pilnībā izmantoti. Tomēr, jo pilnīgāka un integrētāka kļūs pieeja progresā analizēšanai un novērtēšanai mainīgā pasaulē, jo šie rādītāji būs jāizmanto biežāk.

⁽¹⁾ OV C 100, 30.4.2009.

10. Novērtēšanas metode.

10.1. Tā kā valstu, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes īsteno ļoti daudzveidīgas programmas un pasākumus ilgtspējīgu ieradumu un dzīvesveida veicināšanai, ir vajadzīga daudzpusīga novērtēšana, ņemot vērā, ka novērtēšana lielā mērā ir atkarīga no reģiona, metodēm un izmantotajiem kritērijiem.

10.2. Turklāt dalībvalstu līmenī novērtēšanā jāiesaista visi ieinteresētie dalībnieki un personas: iestādes, kas atbildīgas par pasākumu koncepcijas izstrādi un īstenošanu, regulējošās iestādes, pakalpojumu sniedzēji, patērētāju, arodbiedrību un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji utt. Sabiedriskās domas aptaujas, lai arī to rezultāti ne vienmēr ir viegli saprotami, ir daļa no informēšanas, izpratnes veicināšanas un iedzīvotāju un uzņēmumu līdzdalības politikas, un nodrošina saziņu ar novērtēšanas struktūrām un ļauj informēt tās par savām prasībām.

10.3. Novērtēšanā ne tikai jāiesaista visi dalībnieki, tai jābūt arī neatkarīgai un tajā jāņem vērā atšķirīgie viedokļi, jo ne visiem dalībniekiem ir vienādas intereses, dažos gadījumos tās pat ir pretrunīgas, un ne visiem ir vienāda informācija un pieredze.

10.4. Tādēļ ir jāizmanto vairāki kritēriji, jo viens vienīgs kritērijs nebūs pietiekams, lai novērtētu ilgtspējīgu attīstību veicinošu pasākumu efektivitāti vides, ekonomikas un sociālajā aspektā.

10.5. Novērtēšana ir lietderīga tikai tad, ja to salīdzina ar izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem, kas atbilst trim Lisabonas stratēģijas pilāriem (ekonomikas izaugsme, sociālā kohēzija un vides aizsardzība). Tātad tai jābalstās uz vairāku kritēriju kopumu.

10.6. Līdzīgi tam, ko EESK ierosināja attiecībā uz vispārējas nozīmes pakalpojumiem ⁽²⁾, novērtēšanas sistēmai ir jābalstās uz periodiskiem ziņojumiem, ko valstu vai vietējā līmenī sagatavojušas novērtēšanas iestādes, kas dalībvalstīs izveidotas atbilstīgi iepriekšminētajiem principiem.

10.7. ES līmenī ir jānosaka apmaiņas, pretstatīšanas, salīdzināšanas un koordinēšanas kārtība. Turpmāk Savienībai būs jāsekmē neatkarīgas novērtēšanas dinamika, sadarbībā ar attiecīgo dalībnieku pārstāvjiem izstrādājot Eiropas līmenī saskaņotu novērtēšanas metodi, kuras pamatā ir vienoti rādītāji. Novērtēšanai jāparedz arī resursi.

10.8. Lai novērtēšana būtu atbilstīga un lietderīga, ir jāizveido daudzpusēja Koordinācijas komiteja, kas pārstāv visas iesaistītās puses. Koordinācijas komitejas uzdevumi šajā gadījumā pilnībā atbilstu Eiropas Vides aģentūras kompetencei sadarbībā ar EESK Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centru.

10.9. Šī Koordinācijas komiteja būtu atbildīga par:

— atbilstīgu rādītāju izstrādi;

— novērtēšanas metodi;

— veicamo pētījumu specifiskācijas izstrādi;

— pētījumu pieprasīšanu, kuros atspoguļota plaša pieredze un citur gūto rezultātu salīdzinošs novērtējums;

— ziņojumu kritisku izskatīšanu;

— paraugprakses un novatorisku pieeju ekstrapolāciju;

— ieteikumu izstrādi;

— rezultātu izplatīšanu.

10.10. Debates ar visām iesaistītajām pusēm par novērtējuma ziņojumiem varētu rīkot kā ikgadēju konferenci par ilgtspējīgas attīstības veicināšanas pasākumu rezultātiem, kurā iepazīstinātu arī ar paraugprakses piemēriem.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽²⁾ OV C 162, 25.6.2008., 42. lpp.